

Tomáš Šebek

Africká zima

Pa
se
ka

V Jižním Súdánu
s Lékaři bez hranic

Tomáš Šebek

Africká zima

Pa
se
ka

Tomáš Šebek

Africká zima

V Jižním Súdánu
s Lékaři bez hranic

Nakladatelství Paseka

Názory vyjadřované v tomto textu nereprezentují stanovisko organizace Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières, MSF) a jsou ryze osobní výpovědí autora. Jména některých osob, jichž by se vyprávění mohlo dotknout, byla změněna.

Copyright © Tomáš Šebek, 2017

ISBN 978-80-7432-863-3 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7432-885-5 (epub)

ISBN 978-80-7432-886-2 (mobi)

ISBN 978-80-7432-887-9 (pdf)

Tuto knihu věnuji Lékařům bez hranic / Médecins Sans Frontières,
mezinárodní humanitární organizaci, která poskytuje odbornou
zdravotnickou pomoc lidem v ohrožení a v případě krizí.

Hadí uštknutí

Chcípnu! Vedrem. Do pěti jsem byl v nemocnici. Uvnitř potím kilogramy vody, tekutiny vzácnější než krev. Ani klima na sále, která je nastavená na 28 stupňů, nepřináší úlevu. Nesnáším vedro! Nevadí mi zima. Ale kůži v horku nesvlíknu. A venku je 39 ve stínu... Mám hodinu na večerní desetikilometrový výběh, než pro dnešek skončí povolení volného pohybu mimo tábor. Zapomněl jsem si v tom kvaltu nad boty natáhnout koňský ná-vleky. Musím teda dupat a dopadat proti zvyku na paty. Pouštní zmije výborně reagujou na vibrace. Musím si taky najít nějakou tyč. Při výběru mezi hadím neurotoxinem a hemotoxinem bych bral radši ten druhý... Jauuu! Sakra, co to bylo!? Budím se...

Ne, tohle ještě není realita. Cvičím. Musím se zase trochu rozepsat. Po dvaceti měsících, co jsem produkoval stohy zdravotnické dokumentace a souběžně datloval tisíce e-mailů jako chabý vklad do vlastního byznysu, usedám s dětským nadšením ke klávesnici. Budu plodit další misijní blog. Jo, jedu! Asi tak minus 17 dní dneska. A pak už Agok, oblast zvaná Abyei, hranice Jižního a severního Súdánu, skoro stát ve státě, zem nikoho, celkově tak trochu v Africe, víme? To hadí uštknutí se mi

jenom zdálo. Zatím dneska ještě řeším předání nedělní služby v Nemocnici Na Břehu.

Původně jsem myslel, že se podaří odletět celý trojici najednou. Představa mise s královnou polní anestezií Evou a šilným plynařem (rozuměj anesteziologem) Pavlem mě naplňovala větším očekáváním než nástup do stíhačky na hodinu vzdušné akrobacie. Na půl dělený součet IQ těchto dvou borců by vydal na tři držitele členství klubu Mensa. A ještě by bohatě zbylo na jednoho chirurga! Ale přes veškerou mou snahu se to nakonec nepovedlo zorganizovat.

Na podlaze domácí knihovny mám už přes měsíc vyházený první věci na zabalení. Tentokrát to bude zase doslova našlapaný. Necelý tři měsíce, ale jen patnáct kilo do velkého a pět do příručního zavazadla. Když zvážím jenom techniku, kterou tam tentokrát povezu, na spoďáry fakt není místo! Z těch nestandardních věcí to bude letos klobouk, jinak se mi speče můj jediný neuron. Abych nemusel tahat vysoký kožený boty jako prevenci uštknutí, vymyslel jsem kombinaci lehkých minimalistických Vivo s koňskými návleky přes lýtka. Ten had se nesmí strefit do oblasti kolem nechráněných kotníků. Ha! Kam přijedu, tam mi říkají Mr. Gadget. Tentokrát k vlastní výbavě padů, botů, testérů, podů, foťáků, kompů, ték a klíčenek přibalím ještě i 360° kameru, našlapanej telefon a virtuální brýle, zapůjčené Lékařům bez hranic Samsungem. Nestandardně taky hamaku, sluchátka (raději letecký, odstíní víc dB), dynamosvítilny (chybí zásuvky), granko (zkušenost z Irska), švihadlo, slackline nebo holiny, kdyby to období dešťů přišlo dřív...

Když jsem zvažoval, kam bych mohl jet tentokrát, stála proti mému africkému přání potřeba válečného chirurga například v Jemenu. Původně jsem chtěl do Konga anebo Středoafriický republiky, ale ta moje nedokonalá francouzština... Pak je tady nabídka jet k obléhanému Mosulu v Iráku a možná něco na lodích ve Středozezemním moři v rámci záchrany migrantů. A podle mě

se bude brzy jednat o Aleppu nejen v intencích materiální pomoci. Ale z Agoku napsal knížku můj předchůdce dr. James Maskalyk. Čili materiálově to bude jistě plnotučné a s příslibem, že si téměř deset tisíc dosavadních čtenářů *Mise Afghánistán* zakoupí i tuto mou třetí knížku a podpoří tím Lékaře bez hranic, mi Agok přišel jako dobrá volba.

Lyonel, můj chránělec z Haiti, je ve čtvrtáku na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Na stole mi ještě stále leží neuhrazená faktura za jeho studium. V porovnání s tím mě předplacení kolejného na tři měsíce dopředu už nerozhází. Naštěstí si nemůžu stěžovat na nezájem jednotlivců a institucí, díky kterým jsem se s tímhle osobním projektem dostal až tak daleko. Lyonel bude doktorem na Haiti, který si v České republice doplňuje vzdělání. A už mu moc neschází.

Dobře to dopadne.

Rybářská vesta není pro sebevrahy

Vesta přesně pro mě! Rvu do jejích kapes všechny možný krámy, baterky, rybičku, nabíječky všech druhů – třeba vidlicema trčí ven z kapes! To aby to vypadalo fakt děsivě. On se fakt odpálí? A nakonec nezapomenu ležérně vymotat kus šňůry z nabíječky na telefon. Na gate procházím bez povšimnutí. Ale chlápek si v poloprázdném letadle po chvilce kradmého zkoumání odsedá do jiné řady. Asi potom, co jsem začal neuroticky popotahovat za tu nabíjecí šňůrku...

Jsem na cestě. Praha, Frankfurt, Ženeva, Istanbul, Nairobi, Džuba a Agok. Čekání na odjezd na misi je hrozný. Původně hned po Novém roce, pak čtvrtého, nakonec až devátého ledna. Čím je to delší, tím víc toho chcete připravit, a tím míň toho paradoxně stihnete. Vysvětlovat všem příbuzným, že nejedete umřít, ale jen na další misi s Lékaři bez hranic, je frustrující. Navíc po pěti měsících strávených v Afghánistánu fakt nechápu, co řeší s Afrikou? Ale jak jste jednou na cestě, je to pryč. A jak se u nás říká – když můžeš, tak spi. Po cestě teda hodně spím.

Na pražské Ruzyni mi chlápek odbavuje žlutý žok. Když vidí červený, co mám na zádech, chce ho taky poslat do nákladového

prostoru. Jsem zvyklý poslouchat, tak ho pomalu sundávám... Ale víš co? Hovno! Za chvíli mi bude čtyřicet a pryč jsou doby, kdy jsem se nechal buzerovat. „Nedám! Mám tam křehký věci a jedu do Afriky. Stačí, že mi zase ztratíte ten žlutej!“ Protahuje ksicht a že se to nebude na gate líbit. Nezajímá! V létě jsem s touhle společností zažil Island – týden v tričku a kraťasech, čtyři dospívající, dva dospělí. Nezapomenutelné.

Než abych riskoval, že mi nakonec bágl na gate odbaví, volím připravovanou variantu „Rybářská vestička“. Našlapal jsem do ní polovinu obsahu, z kletru jsem vyrobil větší chlebník, zbytek jsem si oblíknul a cetky naházel do kapes. Jako čuně zpocenej v deseti vrstvách, na uších letecký sluchátka, na očích černý sluneční brejle a v hadrech asi 10 kg, dorazím na tu gate. Zato s příručním zavazadlem, co má krásných 5 kg.

Když letíte s Lékaři bez hranic na misi, bude to zaručeně nejlevnější možná varianta. Tudiž ta nejdelší. Jen do Ženevy letím s přestupem ve Frankfurtu. Jestli to tam trochu znáte, přeběhnout z terminálu A na B trvá vytrvalostnímu běžci 13 minut. Gate do Ženevy jsem zavíral. To by mě zajímalo, kdo to plánoval a jak by to zvládl průměrně fyzicky zdatný účastník mise s plnou polní? Nemyslím ten, co má od doc. Vilíkuse z Ústavu tělovýchovného lékařství písemně potvrzeno, že je v porovnání s muži stejného věku na 177 % normy.

Se stoickým klidem se po pěti minutách přesouvám do oddělení ztracených zavazadel. Když vystojím 45 minut ve frontě, na jejímž konci zrovna neobsluhují aerolinky, se kterými jsem letěl, s poker face odkráčím do jiný fronty na dalších 60 minut. Než baba vůbec otevře ústa, sypu jí data do formuláře přesně ve formě, jako kdyby mi těch zavazadel v životě nedorazilo víc. Tuhle v Reykjavíku jsem mimochodem stál ve frontě s chlápkem, co v kraťasech pokračoval do Grónska. Na dva roky. Takže žlutá sportovní taška, rozměry asi takhle, let číslo tohle, a tady tuto... A dovez mi to do hotelu, babo!

Ty vole, netlač na to tolik! Přátelsky mi radí porodník Jirka v jednom nejmenovaném českém porodním ústavu, když načínám dělohu skalpelem. Od Haiti už pár let uběhlo, tak jsem si to potřeboval trochu osvěžit. Variant, jak císařem vysekat dítě z matky, je hned několik. Výsledek je ale většinou více než uspokojivý. Císařský řez je jedinou operací, při který z jednoho zdravotního pacienta uděláte dva. Minimálně.

Na základě zkušeností se situacemi, které můžou nastat na misi, jsme připravili nejdůležitější otázky. Podívejte se na ně a odpovězte si, jestli je život na misi to, co opravdu chcete. To se píše na internetových stránkách Lékařů bez hranic. Pro mě je to v rovině pracovní nesmírná zkušenost, jejímž - jak s oblibou říkám - vedlejším žádoucím účinkem je pomoc potřebným. V rovněž osobní je to obrovská satisfakce z bezprostředního prožitku, že jsem něco udělal - teď, tady a hned.

V bazénu s porodní bábou

Vypadá typický expat neboli zahraniční spolupracovník Lékařů bez hranic jako ironman? Doteď byl obvyklý obrázek jiný. Dýchavičný fumátor, nulová fyzicka, pytle pod očima, přepracovaný, mírně neurotický světoběžník s výrazem „tam jsem už taky byl a všechno znám“ ... Ale časy se zřejmě mění! Ženevské brifinky jsem si zpestřil pobytem v padesátimetrovém bazénu Piscine de Vernets s krásnou, stošestaosmdesát centimetrů vysokou porodní bábou Katkou. Jenže tahle bába mi udělala z plaveckého tréninku peklo! Má za sebou tři ironmany a bábou ji asi ještě dlouho nikdo nenazve. Tak nevím, který typ expata mi je sympatičtější.

Ráno jsem měl letět přes Istanbul. V poledne to ještě nebylo jasné. Odpoledne se dozvídám, že letím zítra přes Curych přímo do Nairobi, kde strávím jednu noc. To znamená tranzit vízum. To umí Lékaři bez hranic vybavit do několika minut. Ano, i tohle mi imponuje. Ta neuvěřitelná logistika a flexibilita. Dostat chirurga ke stolu včas a na správný místo má přednost před pracovní dobou kolegyně z oddělení lidských zdrojů v Ženevě, která má na starosti můj odlet. A dostanu zánovní stodolarovku.

Což mi zase otevře dveře do Džuby a celého Jižního Súdánu. Rozuměj vízum, úplatky nedáváme.

Ženevu mám rád. Jezdím sem třetím rokem jako člen správní rady rakouské pobočky Lékařů bez hranic. Jako permanentní člen švýcarského kongresu mám vhléd do všech aktivit, které Lékaři bez hranic celosvětově dělají. Dokonce je můžu hlasováním ovlivňovat, můžu komentovat a doporučovat. Být součástí kongresu je zajímavé už jen v tom, že tam sedíte s lidmi, kteří v životě, a nejen na poli humanitární medicíny, leccos dokázali. Tu docent epidemiologie, tu šéf pohotovosti z jedné ženevské fakulty, tu mezinárodní prezidentka celé organizace.

Svoje výlety do Ženevy podnikám jako ostatní neplaceně. Většinou si ve čtvrtek беру službu, abych v pátek odpoledne už seděl v suterénu místní koordinace a vlastně až do sobotního odpoledne řešil, co je potřeba. Pobyt zpestřím pohybem. Jsem ženevská běhna, dokonce jsem dal i noční trail přes hranice do kopcovité Francie na Monétier. Naposledy jsem běhal s Aude, která šéfuje celému oddělení lidských zdrojů. Křehká. Přizvala ségru. Když si v prosinci holky vzaly tílko a mluvily o tom, že jdou druhý den plavat do Ženevského jezera (+7 °C?), pomyslel jsem si, že jsou asi z Normandie. A jsou.

Katka se v Čechách dlouho neohřála. Je kosmopolitní. Musím vymýšlet hodně krkolomné destinace, abych se trefil do místa, kde ještě nebyla. Osm let dělala porodní asistentku v Saúdské Arábii. Dva roky žila v USA, pár měsíců ve Španělsku, pak tu a tam a tady taky. A chce se usadit v Jižní Americe...? Ale předtím se vydá na svoji první misi do Iráku do utečeneckého tábora Domíz. Určitě to nebude mise poslední. Těmhle světoběžníkům máloco vadí. Jsou dobře naladěni, usměvaví, plní entuziasmu. Katka je teda navíc asi ještě plná endorfinů, které vyrábí několikahodinovými tréninky na železnou ženu. Pokud to neznáte, obnáší to 3,8 km plavání, 180 km kolo a 42 km běh. Nechtějte vědět, za kolik to tahle holka umí.

Mám svůj žlutý žok! Než čekat, že ho ztratí ještě i dopravní služba po Ženevě, vyzvedl jsem si ho osobně na letišti v oddělení ztracených krámů. Jak jsem ale psal, trénink na tyhle exponované situace mám. Naposledy v neděli mi Šimon volal na procházku do lesa: „Tati, já jsem to podělal! Na lyžák odjíždíme ve 12.00, ne ve 14.00...“ Na mých cibulích je 11.49. Kolem les a pes. Bydlíme 40 km od centra. Čerstvě nasněžilo. Učitelé se na konci naší zimní rallye nesmáli. Zato spolužáci nám při vstupu do autobusu zaplácali a zapískali. Pohoda.

Chci moc poděkovat za Lyonela! Poslali jste do konce roku bohatě tolik, abychom obratem uhradili školné! A ještě zbylo na úhradu kolejného dopředu, než se z mise vrátím. Díky vám všem, kteří sníte jako já. Čím šilenější nápad, tím větší energie kolem něj, tím větší šance, že se to podaří. Já věřím, že Lyonel s vaší podporou dostuduje 1. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy, a to bude náš vklad do zdravotnického systému na Haiti, kam se pak odebere zpátky. A ještě tak kdyby mu vyšlo to ministrování na zdravotnictví, co?

Lékaři bez hranic pracují ve více než 70 zemích světa. Zasaňují v případech epidemií, přírodních katastrof, ozbrojených konfliktů nebo při léčbě opomíjených nemocí. Při své práci se týmy Lékařů bez hranic často dostávají do oblastí, které nejsou zmapované. Chybějící mapy může pomoci doplnit každý z bezpečí svého domova. Já to tuhle zkusil! Fakt! Zakreslíte barák, studnu, silnici, krávu a ovlivníte celé plánování misí. Ještě že to po mně někdo zkontroloval...

První kontakt s africkým tempem

Ty vole, to je jízda! Jestli jsem si myslel, že nejšílenější řidiči jsou Afghánci, tak jsem se mýlil, jsou to Keňani! Proč jsem si myslel, že ty kluci hlavně běhají? Sedřená Toyota Corrola s řízením vpravo to se mnou hulí přes kilo na rozmlácený letištní výpadoyce „eastern bypass“. Jedeme v protisměru, řidič oslňuje dálkovými světly všechny protijedoucí. A oni zase jeho. Aby to mělo větší grády, střídavě ta světla kompletně vypíná a zase zapíná. A všichni kolem to dělají taky. Vzadu nefunguje bezpečnostní pás. Řidič taxi mi podal svůj telefon s Google Maps, abych ho navigoval. Držím mu telefon před ksichtem, oči mám ale zavřené.

Ráno ve 4.40 budíček, odjezd, odlet, Curych a odtud přes sedm hodin do Nairobi. Proč nemáme nějakou misi třeba na Šumavě? Hm, to by ale asi neznačilo nic dobrého. To cestování mě zmáhá. Vždycky je to na několik dní, ať jedete kamkoliv. Se všemi zastávkami, brífinky, přestupy. Nejhorší je, že je čas myslet. Sebereflexe. Duševní očištec. Jakmile vypadnu z rutiny, začne se má jediná mozková buňka nudit.

Kromě toho, že můj vnitřní chronograf ukazoval na další misi (což dělá pravidelně), teď se mi moc hodilo udělat alespoň

rychlou změnu. Pryč ze života, který nechutnám, nekrájím, ale spíš jen tak lemtám jak studenou vodu v letním pařáku. V posledních dnech jsem začal fakt hodně zapomínat. Všechno. Byl čas se na to podívat zevrubně a zvenčí. Sporná validita západního stylu života s jedinou touhou – upracovat se k smrti. Promýšlím změnu. Nemocnice Na Břehu v režimu plného úvazku, dvě rozjeté firmy a pořád dojem, že nejsem moc doma. Ale snad to není tak strašné. Přestože jim občas lezu krkem, mají mě moje děti rády. Říkají mi totiž „vole“...

Lezu z letadla, imigrační štempl, bagáž. Ptám se příjemné Keňanky se šátečkem švýcarských aerolinek, jestli to moje zavazadlo, se kterým mimořádně udržuju na gumovém pásu vizuální kontakt, opravdu nechám ležet, jak je...? Jasně, brácho, zejtra ti to letí do Džuby! Dobře. Odcházím z haly nalehko, odmítám vlezlý taxikáře a hledám specificky oranžový Absolute Taxi. Mává na mě před halou s cedulí, na ní mé jméno pod známým logem. Velmi pomalu jdeme k autu, velmi pomalu hovoří, ještě pomaleji usedáme do toyoty. Zase jsou tyhle auta všude. Tak typický pro rozvojový svět.

Sir, jedem do guest house MSF? Ne. Mám zabookovaný hotel. Sir, já mám instrukce. To já taky, jedeme do hotelu. Pak chvíli voláme, mluvíme asi s pěti lidma, a první hodinka na parkovišti je fuč. Nechtěl jsem se chovat jako sáhib, ale nakonec velím, že jedeme do hotelu. Ještě domlouváme s jiným taxikářem, že pro mě zítra ráno přijede, zaklapnou zámky u dveří a vyrážíme. Asi tři metry. Pak stojíme další hodinu. Přiletěl prezident. Zastavená doprava, totální kolona. Mezitím se můj řidič stačil srazit s jiným, když si uzurpovali posun asi o sedm a půl centimetru vpřed. Ani se to neškráblo, i dali se hoši do řeči. Kolona se pohnula a ten můj řadí zkušeně první kvalt. Loprais by zíral!

Pak ta poslední hodinka jízdy do hotelu ve vzdálenosti devět kilometrů od letiště. Držím tu nefunkční navigaci řidiči před očima, nedívám se, příjezdová cesta k hotelu, kde zřejmě před-

tím v období dešťů cvičily tanky a pak to po sobě zapomněly uklidit. Recepční chce sto dolarů, já že nedám, validace, potvrzeno, placeno předem, nějaká červená voda, zřejmě projímadlo, odchod na pokoj, příprava na pár hodin spánku... Plác! První komár, a já ještě nezhltnul ani první piluli antimalarika!

Drahým imigrantům

Po příletu do Džuby čtyřicet minut v první frontě na provizorním imigračním. Pod stanem. A jediná ranní fanta je venku. Nikoliv močí, ale v podobě tisíce kapiček potu. Vsakujou se do všech mých hadrů. A když mě pak po marném čekání přehodí do fronty na šedesát minut, už se nevsakujou vůbec! Protlačím se masou lidí k úředníkovi za oknem, chce mě poslat zpátky do té hodinové fronty. Nehnu se. Tady máš papíry, předepsaných sto dolarů a pas. Než mrknu, projde pas řetězem desítek rukou dalších lidí a zmizí kdesi vzadu v kanceláři. Ten za oknem mi položí obligátní otázku: Na co čekáš?

Asi padesátiletou švýcarskou porodní bábu Ulrike jsem zahlédl koutkem oka včera večer předtím, než jsem upadl v bezvědomí do postele. Dneska ve 4.30 poslušně čeká na snídani a upíná ke mně své veškeré naděje v očekávání, že ji jako zkušenější zahraniční pracovník budu dále doprovázet na její nekonečné pouti do Agoku. Strávila dva dny na letištích, cestuje čtvrtý den, už to chtěla všechno vzdát. A to její první mise ani nezačala. Já ale o Africe nevím zhola nic. Číšnice nám laxně, leč velmi soustředěně a pročitěně servíruje vuřta a oschlý meloun. A na dveře hotelu klepe

Onesmas. Taxikář, co jsem s ním včera na letišti domluvil, že nás v 5.00 vyzvedne. Je 5.28. Ale stejně nebyla připravená ta snídaně...

Taxík projede včerejším tankodromem. Doprava je hladká. Dva kilometry před letištem nás vyhodí a projdeme prvním bezpečnostním rámem. Odbavení celkem hladké, Kenya Airways na čas. Mají na výběr dvě snídaně. Dávám si tu později vypočenou fantu. A pravidlo jedna, spi, kdykoliv můžeš. Budím se, když hladce dosedáme v Džubě. Za oknem buš, asi Nil, červený písek, je pod mrakem, teplota pod 30, trochu dusno. Jak to znám, přes letištní plochu se v podobných zemích chodí, žádný bus. Ocením to na prvních padesáti metrech. Se čtyřiceti kily bagáže pak už slunce trochu píchá jak sviňa. A vůbec se to nelepšší, když se dostaneme pod stany imigračního.

Čili když se po téměř dvou hodinách ve frontě pod stanem, kde je na padnutí, ptám za sebe i Ulrike, kdeže máme sakra pasy, když všichni ostatní už odešli a my čekáme sami, padne otázka, jestli už jsme je předali a zaplatili? Než se nadechnu k dalšímu kolu asertivní diplomacie, podává nám usměvavá žena oba pasy s výrazem jako: To jste měli říct hned, že čekáte na pasy s vízama! Kdo by to na imigračním řekl, že? Jedním okem jsem si ve frontě hlídal žlutý žok a neomaleně odmítal další a další žádosti o peníze za to, že mi bagáž někdo dva metry poponese. Prostě jsem si je urval přímo z letištního vozíku. Nakonec se v něm zběžně prohrabala dost znuřená policistka.

Jedem. Jsem doma. Tím myslím Toyotu Land Cruiser Lékařů bez hranic. Sedím vepředu vedle řidiče jako velící vozidla a radiokontroly (kterou po mně naštěstí nikdo nechce, to by byl průser) a jedeme na bázi. Haiti, Afghánistán, Jižní Súdán – všechno stejné. Smrad z pálených plastů, prach, nekonečné skládky, špína, chudoba, hodně lidí, tříkolové tuk-tuky, rozmlácené silnice. Dějà vu všech mých dosavadních misí. Ani v tomhle se podle mě rozvojový svět neliší na žádném z míst na zeměkouli, byť od sebe vzdálených tisíce kilometrů.

Na základně mě čeká příjemné přivítání od místních kolegů – asistentů oddělení lidských zdrojů. Znovu nějaké papíry, nové palubní lístky, rozpisy brífinků, číslo cimry. Pak to nejdůležitější – přihlášení na wifi. Následuje první rychlá schůzka s Miriam. Trochu distingovaná Francouzka, věk přes třicet, fajn. Byli jsme spolu na Haiti v roce 2010. Teď řídí oddělení lidských zdrojů. Pak mě narychlo volají k vedoucímu mise, Rafaelovi. Má na návštěvě holku, co je zodpovědná za intersekcionalní komunikaci. Moc je zajímaví moje blogový aktivity a 3D kamera, co si s sebou táhnu z české kanceláře. Vyslechnu si povinnou řeč o tom, co všechno smím či (většinou) nesmím. Pokorně. I když jsem to slyšel tisíckrát. Co zveřejníme, musí mít hlavu a patu. Být svědectvím, ale nikoho nepoškodit.

A je tu, co mě zajímá nejvíc. Brífink s medicínským koordinátorem Josephem a jeho zástupkyní Emiko. Josepha odhaduju na Mexičana, Emiko je určitě Japonka. Probereme chirurgii, ostatní aktivity v nemocnici s téměř dvěma sty lůžky. Možnost, že mě jako zasloužilého chirurga nechají pendlovat mezi projekty, když se něco vysype, a nakonec moje 177% zdraví. Flying doctor, můj sen. Projet Jižní Súdán, tu odoperovat zastřeleného, tu peritonitidu (zánět pobřišnice), tu játra proražená kravským rohem, udělat nějaké císaře. Může se to stát. A taky mám učit. Vítají, že jsem instruktor ATLS (Advanced Trauma Life Support), byť jsem zatím jako zelenáč školil jediný kurz v Hradci.

Zítřka ráno konečně na místo určení – Agok. Potřebuju začít psát o medicíně. Cestování je fajn, papíry a schůze nudí, medicína jediná osvěžuje. Z té neprobádané se nejvíc těším, jak ukecám Ulrike, aby mě nechala sem tam porodit. I my se musíme učit a cvičit.

Agok!

Tři dny ležela v posteli s těžkou peritonitidou. Třináctiletá holka. Její „druhá matka“ – zatím nechápu, co to přesně znamená – se vzhledem ke společenskému tlaku neodvážila udělat rozhodnutí za tu pravou, která do nemocnice cestovala tři dny. Až ta svolila, abychom ji operovali. Po otevření břišní dutiny z ní tečou doslova panáky zelenavého páchnoucího hnisu. Ze všech segmentů, jednoduše celé břicho zalité hnisem. V domácích podmínkách nevídaná věc. Tady realita každodenního života.

Konečně se ráno stihnu nasnídat. Dva banány a džus. Odjezd na letiště v 7.00. Kontroluju, jestli má Ulrike všechny dokumenty. Jede poprvé, tak ať nemáme na letišti potíže. Beru si ji na starost, stejně jako dřív zkušenější zodpovídali za mě. No a když je všechno naložené, zjistím, že jsem to já, kdo nemá letenku! A bez ní mě nepustí ani do vstupní brány. Takže potom co všechno z batohů narychlo vyházím na zem, nalézám letenku zpupně sbalenou v zadní kapse džín. Letenka podělaná! Asi únava posledních cestovních dní. Ne, spíš jsem prostě idiot.

Na parkovišti před letištěm se rozloučíme s řidičem a s Ulrike následujeme dav. Hned za vstupem stojí velká váha. Do uniformy

Spojených národů oblečený chlapík nás bere přednostně. Klade všechny moje zavazadla na váhu a konstatuje 31,5 kg. Povolených je 25 kg. Můj tázavý pohled řeší jeho blahosklonná odpověď: Dnes to tolerujeme. Něco jako zelený letecký pátek? Ani mě nepřekvapí, že rámem projdu s 1,5 litrem vody ve fľašce.

Kdybyste viděli gate v Agoku, moc by se vám líbila. Je to řada rozmlácených sedaček zastíněná vetším stanem, jinak ale na čerstvém vzduchu. Tedy v průvanu výparů proudových motorů všech startujících letadel. Dělaví motorové zkoušky přímo do našich ksichtů. Jak osvěžující – to teplo a smrad. Gate je společná pro všechny lety a nedoporučuje se tady čekat se sluchátky na uších. Občas totiž přijde chlapík a zařve vaši destinaci. Jen jednou, neopakuje se. Pak se část davu zvedne, někdo odejde směrem k letadlu, další čekající obsadí zoufale málo zbylých sedaček.

K letadlu jedeme rozflákaným minibusem, který vypadá přesně tak, jak to znáte třeba z Indie. Našlapanej. Protože veze pasažéry hned k několika odletům. Občas zastaví a řidič zařve jednu konkrétní destinaci. Kvůli chlápku, co sedí vzadu, vystoupí nejdřív většina autobusu, aby vzápětí zase nastoupila. A jede se dál. Destinace Agok! Vystupujeme. Letadlo WHP, turbovrtule, Dornier 228-200, 18 míst pro cestující a cargo. Piloti místní. Kopilot mladá baba! To mě fakt dostalo. Vzlet z dráhy 13-31 B, 600 km severoseverozápad, výška asi 1500 metrů nad mořem.

Po vzletu je pod námi Bílý Nil. Nádhera. Džuba je ještě docela zelená oáza. Motorové interference mě za pět minut bezpečně uspí, budím se automaticky před přistáním. Poušť. Totální. Sem tam tukul, trocha dobytka, malá říčka nebo brčál. Pilot se naprosto bezpečně trefí na úzký strip písečného šterku. Jenom mám trochu dojem, že zapomněl, že veze pasažéry, a ne krabice. Prostě přistává asi jako já, co mám po svých 330 přistáních pořád dojem, že mi uniká ta hladkost zkušenějších. Rolujeme na konec dráhy a v tu ránu je tu moře dětí a naše toyoty. Pilot je ledově klidný a děti zřejmě vyhmátnou přesně chvíli, kdy se zastaví poslední rotor.

Průjezd městem do nemocnice není nijak překvapivý. Jen je tady čistěji než v Džubě, asi že je tu dost sucho. Přesněji troudu. Přes čtyřicet stupňů ve stínu, máme 11 hodin dopoledne. Vjíždíme do areálu a začíná další kolečko nekonečných, ale v mnoha ohledech důležitých a občas i zajímavých brífinků. Z toho nejzajímavějšího mě odvolá Anitha. Malá Indka, chirurgyně, tři týdny tady byla sama. Chce dělat laparotomii (řez na břicho) u malé holky a nějak ji napadlo, že by mi to mohlo udělat po týdnu cestování radost.

Po odsátí hnisu a několika výpláších konstatujeme rozpadlý apendix jako příčinu zánětu břišní dutiny. Apendektomie, revize celého břicha, odebereme část velké předstěry, která je ze své funkce břišního policajta vyčerpaná až do stadia totální nekrózy (mrtvé tkáně). Drény a do 30 minut hotovo. Před dnešní poslední schůzí oběhnu tábor, zbytek nemocnice nechám na zítra. Turecké záchody, venkovní sprchy, ze kterých teď večer voda neteče, desítky tukulů, prádelna, dílny našich automechaniků, generátory, vodárna s věží, studna, lékárna, bunkr, domek radioperátora. Detailně až později. Standardní setup mise Lékařů bez hranic.

Páteční pizza se dělá v hliněné peci našeho táborového pekaře, která má rozměr tukulu. Impozantní architektonická dominant! Rozpálená doběla, Italové by čuměli. Standa příloží. Standa je lékárník. Ano, jsme tu dva Češi. Než se pizza dodělá, ukazuje mi zběžně lékárnou, tři obrovské budovy. Zajímám se o set na kraniotomii (otevírání lebky). Následuje společná večeře a telefonát domů. Na to, že jsme v poušti na území nikoho, je internet super. WhatsApp.

Na tabuli v jídelně píšou: *Only when a mosquito lands on your testicles, you learn to solve problems peacefully, without violence.* (Až v momentě, kdy ti přistane komár na koulích, začneš problémy řešit nenásilně.) Konfucius.

Podaná ruka mi zůstala v ruce...

Otevřel jsem paži z vnitřní strany, abych si prohlédl brachiální tepnu. Asistuje Anitha a myslím, že ji to baví. Mě zase baví, že není nafoukanej mačo chirurg. Přes svou mladickou, leč skvělou zkušenost zůstává pokorná. Indičtí chirurgové mají prý neskutečné praktické zkušenosti. Potvrzuju. Pažní tepnu otevírám na svém oblíbeném močovém katetru č. 8 a krytu od stříkačky, což jsem poprvé vynalezl v Afghánistánu, když jsem ošetřoval aortu. V tepně je trombus (sraženina). Nemůžeme dělat nic, Fogartyho katetr nemáme. Amputujeme tuhle gangrenózní diabetickou ruku nad loktem. Bylo jí 22 let a zůstala mi v ruce...

Ráno v 8.00 první hlášení. Nemáme lokální doktory, a dokonce ani clinical officers jako ostatní oddělení v nemocnici. To nejsou doktoři, ale mají za sebou čtyři roky medicínského vzdělání. Takže sestra chlap, co měří ke dvěma metřům jako všichni tady, předává noční službu. Nic moc se nedělo. Pak procházíme vizitu. Anitha to seká jako chirurg. Žádné okolky. Ale co má být hotovo, je hotovo. Máme sotva čtrnáct pacientů, žádný stres.

Než dostanu poslední z řady brífinků od naší táborové náčelnice Kerri z New Yorku, stačí Anitha ošetřit pět pacientů na

sále. Sice menší věci, převazy a abscesy, ale během šedesáti minut?! Na poslední stačím ještě přijít mrknout. Prostřelené lýtko, několik dní stará rána. Debridement, proplachy, krytí a další převaz za tři dny. Protože nemáme chirurgy, jsou papíry na nás dvou zahraničních pracovnících. To je pro mě nové. Příjem, operační kniha, registr, denní vizita a doporučení medikace s plánem. Anitha je teda fakt rychlá! Ale zase má několik měsíců tady přede mnou náskok.

Pak mě provází nemocníci. Porodnice má asi 40 lůžek plus 5 novorozeneckých. Snad jsou tady schopni opečovat dítě s porodní váhou nad 1500 g. Ale žádné ventilátory, inkubátory, mašinky. Vyhřívané lůžko maximálně. Porodní sál má asi čtyři stoly a momentálně se nerodí. Pak mi ukazuje triage, místnost, kde se rychle doslova třídí všichni pacienti z ulice. Pokud splní kritéria pro přijetí, pokračují na ER – emergency. Kdo nesplní, je celkem zdravý a obrací se na dvě další nemocnice v místě, daleko menší a výrazně hůře vybavené.

Na pěkně organizované emergency vidím během dne asi šest chirurgických pacientů mezi celkovou stovkou, co sem denně dorazí. Taký šestiletou holku. Strčila si nějaké kulaté semeno hluboko do pravého zvukovodu. Nejdřív ho při marném pokusu extrakce zatlačí peánem hlouběji Anitha. Ještě hlouběji ho při dalším pokusu zatlačím já. Přesně, jak se to dělat nemá. Ale jak se to dělat v těchto podmínkách má? Žádám anesteziologickou odsávačku ze sálu. Se vzduchem to nejde, zalejvám ucho vodou. Nic. Dojdu do jídelny pro stolní olej. Kdo maže, ten jede. Nejede. Takže jako obvykle. Když to nejde silou, jde to ještě větší silou. *Konfucie, vyliž si!* říkám si v duchu. Je to venku. Mírně perforovaný bubínek přičítám samotný holce. To jsem přece nemohl být já! No... A navíc se to zahojí samo.

Oběd si hlídám. Ne před kočkama, kozama, ježkama, ještěrkama a další havěti, co s námi žije v táboře. Hlídám ho před náletama ze vzduchu! V korunách ojedinelých stromů sedí luňák

a je to ostrovid. Vylezeš s jídlem z jídelny, zacílí tě ve vteřině a nežereš. To supí, co sedí asi tři metry ode mě, jsou bázlivější. Trochu jak holubi v Praze. Dupneš, popoletí. Neděláš nic, čekají, až chcípneš.

Ten dvaadvacetiletý kluk je diabetik závislý na inzulinu. Není to tu časté, ale ojediněle taky ne. Přišel s uhnílym prostředníkem a nálezem z Dopplera (sonografické vyšetření cév) kdesi z Džuby. Čtrnáct dní starým. Předpokládáme sraženinu v podpažní tepně. Dneska mu zčernaly ostatní prsty a ztratil pulzace už i na pažní tepně. Telemedicína jede. Volám Radkovi, cévnímu mistrovi z jedné pražské fakultní nemocnice. Je to neskutečné, ale občas to díky připojení vypadá, jako by seděl vedle mě. Dělal by v mých podmínkách totéž, co jsem navrhnul. Ale já tomu nerozumím, on ano. Potřeboval jsem ujištění.

Rychlá večere, umýt vlastní zakrvácené stehno, protože jsem to dělal vsedě a ten kluk mi krvácel do kalhot, a konečně vyzkoušet první běhání v Agoku! Je pozdě, tábor se zavírá po setmění, a navíc nemám buddyho. Můžeme jen ve dvou. A tak s poslední špetkou světla běhám asi dvousetmetrovou rovinku za tukulky v táboře. Sem a tam. Po sedmi kilometrech mám dost. Ve stínu bylo v 15.00 přes 40 stupňů. Teď slunce zašlo, odhaduju to na 32 °C. Vypil jsem dneska pět litrů vody s limetkama. Mám americkou flašku s měrkou. Věděl jsem, že se tady rozpiju. Doma je to hrnek čaje ráno a sklenice vody večer.

Dneska jsem poprvé „on-call“. Vysílačka, kanál 3. Jdu do sprchy. Studená nevadí. Poprvé si peru spodky. Připomíná mi to Haiti a otázky, které jsem dostával ohledně toho, jestli je to práce pro mě a jestli se na to hodím. Čili, umíte si ještě v dnešní době vyprat spodky v ruce? Já moc ne...